

Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

**Uitvallers en zorgdeelnemers van
ROC ASA Utrecht**

T. Eimers

R. Kennis

E. Keppels

M. Roelofs

beroesonderwijs
arbeidsmarkt

REGIOMONITOR UTRECHT VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN:
UITVALLERS EN ZORGDEELNEMERS VAN ROC ASA UTRECHT

Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten: Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht

T. Eimers
R. Kennis
E. Keppels
M. Roelofs

27 oktober 2011

© 2011 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Het onderzoek	1
1.1	Onderzoek ROC ASA Utrecht	1
1.2	Onderzoekspopulaties	2
2	De uitvallers	5
2.1	Omvang van de uitval	5
2.2	Uitvalredenen	6
2.3	Uitval is nog geen voortijdig schoolverlaten	7
3	De zorgdeelnemers	11
3.1	Aanbod DDV	11
3.2	Kenmerken van de zorgdeelnemers	12
4	Uitval en zorg	15
4.1	Bereik DDV onder de uitvallers	15
4.2	Uitval van zorgdeelnemers	17
4.3	Reikwijdte van het onderzoek	18
5	Probleemprofielen	21
5.1	Methodiek van de probleemprofielen	21
5.2	Profielen van zorgdeelnemers	23
5.3	Profielen en uitval	29
5.4	Probleemprofiel en opleidingskenmerken	29
6	Overbelasten	33
6.1	Overbelasten onder de zorgdeelnemers	34
6.2	Overbelasten en opleidingsniveau	36
7	Schatting aantallen studenten met problemen	37
7.1	Het rekenmodel	37
8	Samenvatting en conclusies	41
	Bijlage: Beslismodel bepaling problematiek	45

1 Het onderzoek

De Regiomonitor voortijdig schoolverlaten Utrecht is een initiatief van de RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei. De Regiomonitor heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. Met financiële steun van de provincie Utrecht is een instrument ontwikkeld waarmee grote groepen jongeren in hun schoolloopbaan gevolgd kunnen worden. Daarmee wordt duidelijk wat het resultaat is van de maatregelen waarmee zij te maken hebben. Vanuit het perspectief van gemeenten en scholen komt er zicht op het rendement van beleid en inzet van middelen.

In het kader van de Regiomonitor zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, waaronder twee grote onderzoeken naar de uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland en ROC ASA Utrecht. In het voorliggende rapport worden de uitkomsten van het onderzoek bij ROC ASA Utrecht gepresenteerd. De resultaten van het onderzoek bij ROC Midden Nederland zijn te lezen in het rapport *Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten: Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht* (KBA, Nijmegen, 2011).

1.1 Onderzoek ROC ASA Utrecht

ROC ASA Utrecht maakt een versnelling door waar het gaat om het uitbouwen en verbeteren van de interne zorgstructuur voor de deelnemers. Het doel is om deelnemers die in problemen dreigen te raken beter te kunnen ondersteunen en daarmee uitval te voorkomen. Om beter te kunnen beoordelen hoeveel en welke inzet nodig is, wil men meer kennis hebben over de problematiek. Het onderzoek moet meer inzicht geven in de aard en omvang van de problematiek. Omdat het onderzoek betrekking heeft op de situatie in de afgelopen jaren fungeren de uitkomsten ook als een nulmeting om toekomstige ontwikkelingen tegen af te zetten. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen.

Onderzoek naar de kenmerken en loopbanen van uitgestroomde cursisten zonder startkwalificatie.

Het onderzoek heeft tot doel om inzicht te krijgen in de schoolloopbanen en persoonskenmerken van de uitgestroomde cursisten. Ook wordt gekeken of zij na uitstroom uit ROC ASA Utrecht zich elders hebben ingeschreven. Drie opeenvolgende jaargangen worden in het onderzoek bekeken, zodat eventuele veranderingen in de uitstroom ook worden waargenomen.

Onderzoek bij de Deelnemersdienstverlening (DDV) naar de profielen van cursisten met een DDV-dossier.

Jongeren kunnen tijdens hun opleiding met zeer uiteenlopende problemen te maken krijgen. Soms zijn die problemen zo groot dat zij uitvallen of dreigen uit te vallen. Om adequaat te kunnen reageren op die risico's is kennis nodig van de aard van de problemen waarmee de

jongeren te maken hebben. Elke problematiek vraagt immers om eigen oplossingen. Speciale aandacht is er daarbij voor de 'overbelaste' jongeren. Met de term 'overbelasten' wordt verwezen naar jongeren met zware, meervoudige problematiek. Een scherpe definitie is er niet en het is de vraag hoeveel deelnemers met problemen binnen ROC ASA Utrecht binnen die categorie vallen. Die vraag is relevant met het oog op een adequate aanpak voor deze groep en in het licht van de financiële middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor deze doelgroep. Een deel van de cursisten met problemen tijdens de studie komt terecht bij de DDV. Door middel van dossieronderzoek wordt vastgesteld wat de profielen zijn van deze cursisten. Hoe zien de probleemprofielen er uit en welke profielen zijn aan te merken als 'overbelasten'?

1.2 Onderzoekspopulaties

Voor het onderzoek is gekeken naar twee populaties, namelijk *uitvallers* en *zorgdeelnemers*. We definiëren beide begrippen als volgt:

- *Uitvallers* zijn alle deelnemers van ROC ASA Utrecht die in de schooljaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 zijn uitgestroomd zonder startkwalificatie,
- *Zorgdeelnemers* zijn alle deelnemers van ROC ASA Utrecht die in de schooljaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 bekend waren bij de Deelnemersdienstverlening (DDV).

In deze rapportage verwijzen we naar de twee groepen met de termen 'uitvallers' en 'zorgdeelnemers.' Beide termen behoeven enige toelichting. Met uitvallers bedoelen we deelnemers die het ROC hebben verlaten zonder startkwalificatie, inclusief deelnemers met een diploma op mbo-niveau 1. Uitval, zoals hier bedoeld, is niet gelijk aan voortijdig schoolverlaten. In paragraaf 2.4 laten we zien dat een aanzienlijk deel van de uitvallers later opnieuw met een opleiding begint. Voor ROC ASA Utrecht gaat het echter om uitvallers.

De term 'zorgdeelnemers' verwijst naar deelnemers die bij de DDV terecht kwamen voor advies, ondersteuning of begeleiding. De begeleiding en ondersteuning van cursisten omvatte toen en nu meer dan alleen het aanbod van de DDV, maar omdat toen de DDV de tweede lijn van zorg omvatte, mag worden aangenomen dat deelnemers met zwaardere problemen doorverwezen zouden worden naar de DDV. De DDV vormde de tweedelijns zorgstructuur. Daarom spreken we in deze rapportage over 'zorgdeelnemers'.

Het onderzoek in het kader van de Regiomonitor heeft twee belangrijke begrenzingen. De Regiomonitor beperkt zich tot jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar en tot jongeren woonachtig in de gemeenten die deelnemen aan de Regiomonitor. De eerste beperking heeft te maken met de registratie van gegevens op basis van het onderwijsnummer. Er wordt voor de monitor gebruik gemaakt van de DUO-gegevens beschikbaar voor de RMC-functie en die gegevens lopen tot 23 jaar.¹ De tweede beperking heeft te maken met de opdrachtgevers van de Regiomonitor. Dat zijn de gemeenten in de twee RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei.

---

1 DUO staat voor Dienst Uitvoering Onderwijs. DUO is een fusie van de voormalige IB-Groep en CFI. DUO beheert het Basisregister Onderwijsnummer (BRON).

Deelnemers ouder dan 22 jaar en deelnemers afkomstig van buiten de regio blijven uit het zicht van de monitor.

In het totaal kende ROC ASA Utrecht in de drie genoemde jaren 2.353 deelnemers die zijn uitgestroomd zonder startkwalificatie (uitvallers). Daarvan zijn er 1.287 betrokken in dit onderzoek. De overige uitvallers zijn voor de helft woonachtig buiten de regio en voor de andere helft ouder dan 22 jaar.² Van de uitvallers zijn de gegevens bekend die zijn gekoppeld aan het onderwijsnummer, plus de zogenaamde exitgegevens. Dat is de geregistreerde reden van uitval, zoals door het ROC zelf genoteerd.

In de drie jaren kregen 645 cursisten extra ondersteuning door de DDV. Er werd in die tijd geen systematische, centrale registratie van zorgdeelnemers bijgehouden, waardoor het niet goed mogelijk is om precies te bepalen hoeveel zorgdeelnemers er zijn geweest. Naar schatting van betrokkenen lag het werkelijke aantal waarschijnlijk boven de 700 deelnemers. In elk geval is het gelukt om van 645 zorgdeelnemers het dossier te achterhalen. In het totaal ging het om 719 dossiers van 645 afzonderlijke personen. Alle beschikbare dossiers zijn onderzocht. Van 465 zorgdeelnemers zijn in het onderzoek ook de onderwijsnummergegevens bekend.

Het uitgevoerde onderzoek omvat alle uitvallers en alle bekende zorgdeelnemers. In paragraaf 4.3 gaan we nader in op de reikwijdte van het onderzoek en de mate waarin de conclusies over zorgdeelnemers ook van toepassing zijn op de uitvallers. In de volgende hoofdstukken bespreken we beide groepen eerst apart.

---

2 De eerste meting is uitgevoerd in oktober 2009. Uitvallers die op dat moment al ouder dan 22 jaar waren, zijn niet opgenomen in het onderzoek. Iedereen die pas later 23 jaar werd, is wel opgenomen in de Regiomonitor.

2 De uitvallers

In dit hoofdstuk bespreken we de aard en omvang van de groep uitvallers. We gaan ook in op de geregistreerde uitvalredenen. We besluiten het hoofdstuk met een relativering van het begrip uitvaller: niet alle uitvallers verlaten het onderwijs definitief, een deel van hen hervat een opleiding.

2.1 Omvang van de uitval

ROC ASA in Utrecht heeft ongeveer 5.000 deelnemers (4.960 in 2010-2011). Naar schatting tachtig procent van hen is jonger dan 23 jaar. Gemeten over de drie onderzoeksjaren heeft het ROC gemiddeld 608 uitvallers per jaar in de leeftijd jonger dan 23 jaar. Dat komt neer op 15 procent uitvallers. In de volgende tabel tonen we de verdeling van studenten naar opleidingsniveau en de verdeling van de uitvallers naar opleidingsniveau.

Opleidingsniveau	Verdeling alle cursisten (%)	Verdeling uitvallers <23 jr. (%)
Niveau 1	2	5
Niveau 2	13	27
Niveau 3	22	18
Niveau 4	63	51
Totaal aantal (= 100%)	4.960	1.198

Relatief zijn niveau 1 en 2 oververtegenwoordigd onder de uitvallers: 32 procent van de uitvallers komt van niveau 1-2, terwijl slechts 15 procent van de studenten een opleiding volgt op die niveaus. Omgekeerd zien we dat er relatief minder uitvallers afkomstig zijn van niveau 3 en 4. Tegelijkertijd laat het overzicht zien dat bij ROC ASA Utrecht uitvallers in overgrote meerderheid, namelijk 69 procent, afkomstig zijn van de hogere mbo-niveaus.

ROC ASA Utrecht heeft relatief weinig cursisten die een BBL-opleiding volgen. Van de circa 5.000 cursisten hebben er ongeveer 500 gekozen voor de beroepsbegeleidende leerweg. Negentig procent van de cursisten kiest voor de BOL. We zien dan ook weinig BBL-deelnemers terug in de groep uitvallers. Slechts 3 procent van de uitvallers (<23 jr.) volgt een BBL-opleiding. Daaruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de uitval onder BBL-deelnemers lager is dan onder BOL-deelnemers, namelijk 3 procent uitval bij de BBL en 15 procent uitval bij de BOL. Gezien het kleine aantal BBL-uitvallers in het onderzoek (namelijk

32) is het echter niet goed mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over de uitval bij de BBL. In deze rapportage richten we ons daarom verder op de gehele groep van uitvallers, die voor 97 procent uit BOL-cursisten bestaat en maken we geen verder onderscheid naar leerweg.

Het merendeel van de cursisten van ROC ASA Utrecht volgt een opleiding in de sector economie. Dat beeld keert ook terug onder de uitvallers: ongeveer 60 procent van de uitvallers volgde een economische opleiding. Het percentage uitvallers dat een technische opleiding volgde ligt op 19 procent, voor de opleidingen zorg & welzijn op 22 procent. Daarmee lijkt de uitval in de sector zorg & welzijn, afgezet tegen het aantal cursisten, relatief wat lager en de uitval in de sector techniek hoger.

2.2 Uitvalredenen

Het ROC registreert zelf de reden waarom een cursist voortijdig de opleiding beëindigt. Daarvoor wordt een standaardformulier gebruikt. Veelal wordt het formulier ingevuld door de studieloopbaanbegeleider, al of niet na een gesprek met de cursist.

De verschillende uitvalredenen kunnen in de volgende categorieën worden samengevat:

- Studiefactoren, onder te verdelen in drie groepen, namelijk factoren die te maken hebben met het studieniveau, de studiekeuze en met studievaardigheden.
- Persoonlijke redenen.
- Doorstroom intern, waaronder opstroom en afstroom naar een verwante opleiding, overschrijving als examendeelnemer, overgang van opleiding oude stijl naar nieuwe stijl.
- Overige redenen, waaronder 'externe factoren: arbeidsmarkt' en 'redenen onbekend'.

De volgende tabel laat de verdeling van de uitvallers zien over de uitvalredenen.

Uitvalreden	Aantal	Percentage
Studiefactoren	874	68
Studieniveau	50	4
Studiekeuze	696	54
Studievaardigheden	128	10
Persoonlijke redenen	277	22
Doorstroom intern	72	6
Overige redenen	64	5

Volgens de registratie van uitvalredenen valt verreweg de grootste groep cursisten uit vanwege studiefactoren. Verkeerde studiekeuze of verandering van studiekeuze is bij meer dan de helft van de uitvallers de reden om te stoppen. Persoonlijke redenen spelen een veel minder

grote rol en zijn slechts in 22 procent van de gevallen reden om te stoppen. De factor arbeidsmarkt (hier opgenomen onder overige redenen) komt slechts incidenteel voor. Dat is mogelijk te verklaren uit het lage aantal BBL-cursisten van ROC ASA Utrecht.

In hoofdstuk 4 en 5 komen we nog uitvoerig terug op de uitvallers en de geregistreerde redenen van uitval. Voor een deel van de uitvallers was het mogelijk om op basis van de informatie uit hun dossiers de redenen van uitval te bepalen. Daaruit blijkt dat de door het ROC geregistreerde uitvalredenen geen betrouwbaar beeld geven van de werkelijke oorzaken van de uitval. Veel van de uitvallers die met reden 'studiefactoren' staan geregistreerd, blijken in werkelijkheid te maken te hebben met persoonlijke problematiek. Meer hierover in paragraaf 5.3.

2.3 Uitval is nog geen voortijdig schoolverlaten

In het onderzoek is gekeken naar de uitstroom zonder startkwalificatie uit de jaren 06-07, 07-08 en 08-09. Uitstroom zonder startkwalificatie wil niet zeggen dat de betreffende personen ook definitief voortijdig schoolverlater zijn geworden. Om definitief vast te stellen wie wel of niet voortijdig schoolverlater is geworden, is het noodzakelijk om de aanvankelijke uitvallers over een langere periode te volgen. Met behulp van de data in de Regiomonitor is een tussenbalans opgemaakt. Er is gekeken hoeveel van de uitvallers uit de drie jaren eind 2010 daadwerkelijk (nog steeds) voortijdig schoolverlater zijn.³

In de navolgende tabel onderscheiden we drie mogelijke situatie:

- De uitvaller heeft inmiddels een startkwalificatie behaald.
- De uitvaller heeft nog geen startkwalificatie behaald, maar is wel in opleiding.
- De uitvaller heeft geen startkwalificatie behaald en volgt geen opleiding.

De laatste categorie wordt hier aangemerkt als VSV.

Jaar	Startkwalificatie (%)	In opleiding (%)	VSV (%)	Aantal
2006-2007	32	19	48	396
2007-2008	22	29	48	473
2008-2009	16	38	46	418
Totaal	23	29	48	1.287

Het blijkt dat 52 procent van de toenmalige uitvallers op het moment van meting geen voortijdig schoolverlater (meer) is. Zij hebben zich opnieuw ingeschreven voor een mbo-opleiding, een startkwalificatie behaald of staan ingeschreven bij een hbo-instelling. Het percentage

---

³ Gebaseerd op gegevens uit het Basisregister Onderwijsnummer (BRON). Op dit moment omvat BRON geen gegevens over onder meer deelname aan het voortgezet speciaal onderwijs, inservice-opleidingen, defensieopleidingen en het particulier (niet-bekostigd) onderwijs.

herstarters ligt daarmee erg hoog. In de recente studie De verloren zonen (m/v) van Van Wijk e.a.⁴ wordt het percentage teruggekeerde VSV-ers uit het mbo berekend op 31 procent. Hoewel de wijze van berekening wat anders is als in dit onderzoek, is duidelijk dat het terugkeerpercentage bij ROC ASA Utrecht ver boven het landelijke gemiddelde ligt. Voor een deel is dat te verklaren uit het opleidingsniveau van de ASA-cursisten. Het ROC heeft namelijk, zoals eerder aangegeven, 63 procent van de cursisten op niveau 4. Uit het onderzoek van Van Wijk e.a. blijkt dat de kans op terugkeer in het onderwijs bij deze groep veruit het grootst is, namelijk 41 procent. Ook blijkt dat BOL-deelnemers vaker terugkeren in het onderwijs en dat VSV-ers uit de sectoren economie en zorg & welzijn een grotere kans op terugkeer hebben. De samenstelling van het onderwijsaanbod verklaart dus voor een belangrijk deel waarom het percentage herstarters onder de uitvallers zo hoog ligt. Daarmee is echter niet de hele verklaring gegeven. Ook afgezet tegen de percentages terugkeerders die in de studie van Van Wijk e.a. worden genoemd, ligt het percentage bij ROC ASA Utrecht hoog.

De bovenstaande tabel laat ook zien dat het percentage VSV over de drie onderzochte jaren relatief stabiel is. Het percentage in opleiding daalt naar mate de uitval langer geleden is en percentage met startkwalificatie stijgt evenredig daaraan.

Opleidingsniveau	Startkwalificatie (%)	In opleiding (%)	VSV (%)	Aantal
Niveau 1	0	14	86	56
Niveau 2	9	27	64	320
Niveau 3	40	25	35	217
Niveau 4	27	33	40	595
Totaal	23	29	48	1.188

Zoals te verwachten wisselt het percentage VSV sterk naar niveau van de opleiding. Het percentage VSV ligt relatief hoog op mbo-niveau 2, namelijk 64 procent. Op niveau 1 ligt het zelfs nog hoger, op 86 procent, maar daarbij moet worden aangetekend dat het gaat om een klein aantal. Opmerkelijk is dat de uitvallers op de lagere niveaus slechts zeer weinig alsnog een startkwalificatie hebben behaald. Van de uitvallers op niveau 3 en 4 beginnen respectievelijk 66 en 60 procent opnieuw met een opleiding.

Tot slot zijn er ook verschillen tussen de sectoren. Het percentage herstarters bedraagt voor de drie sectoren: Economie 53%, Techniek 49% en Zorg & Welzijn 56%.

---

4 De verloren zonen (m/v). Terugkeer in het onderwijs van voortijdig schoolverlaters. Van Wijk e.a., ECBO, 2011.

Voor alle duidelijkheid zij nogmaals benadrukt dat het gaat om een tussenstand. Pas op langere termijn wordt duidelijk of de herstarters, die nog in opleiding zijn, ook daadwerkelijk een startkwalificatie behalen.

3 De zorgdeelnemers

De Deelnemersdienstverlening van ROC ASA Utrecht heeft de laatste jaren een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Tegenwoordig kent de DDV een aanbod van extra begeleiding gericht op drie gebieden, te weten kiezen, leren en leven, die elk verwijzen naar een bepaald probleemgebied. In de jaren waarop het onderzoek betrekking heeft, bestond het tweedelijns zorgaanbod uit drie vormen van extra begeleiding: trajectbegeleiding, pitstop en overige leerlingenzorg. Alle deelnemers die gebruik hebben gemaakt van deze tweedelijns zorg noemen we de zorgdeelnemers. In dit hoofdstuk geven we een eerste beschrijving van deze groep.

3.1 Aanbod DDV

Het aanbod van DDV bestond in de jaren 2006-2009 zoals gezegd uit drie vormen:

- Trajectbegeleiding: extra begeleiding voor cursisten die tijdens de studie met problemen te maken krijgen. De tweedelijns begeleiding sluit aan op de begeleiding die de cursist krijgt in de eerste lijn (studieloopbaanbegeleider). Veelal vormen studieproblemen het startpunt: achterblijvende studieresultaten, verkeerde studiekeuze. Vaak is er echter ook sprake van andere, persoonlijke problematiek.
- Pitstop: voorziening voor cursisten met persoonlijke of gedragsproblemen. De cursist wordt tijdelijk in de aparte voorziening geplaatst en krijgt daar extra ondersteuning en hulpverlening, zodat hij zijn opleiding met succes kan hervatten en afronden. Pitstop is gestart in leerjaar 2007-2008.
- Overige leerlingenzorg: verzamelnaam voor de overige vormen van tweedelijns begeleiding. In de praktijk was er geen scherpe afbakening tussen de trajectbegeleiding en de andere leerlingenzorg. De invulling werd sterk bepaald door de individuele werkers.

In het vervolg van deze rapportage duiden we de drie begeleidingsvormen van DDV aan als trajectbegeleiding (TB), leerlingenzorg (LZ) en pitstop (PS).

De volgende tabel laat zien hoeveel deelnemers in de drie onderzochte jaren gebruik hebben gemaakt van de diensten van DDV.

Jaar	Trajectbegeleiding	Leerlingenzorg	Pitstop	Totaal
2006-2007	118	94	-	212
2007-2008	121	55	35	211
2008-2009	117	137	35	289
Totaal	356	286	70	712

Er zijn 719 dossiers bekend van in het totaal 645 personen. Dat betekent dat een aantal deelnemers bij twee of meer DDV-onderdelen ingeschreven was. In de tabel ontbreken zeven deelnemers van leerlingenzorg. Van hen is niet duidelijk in welk jaar ze de extra begeleiding ontvingen.

3.2 Kenmerken van de zorgdeelnemers

Hoewel de drie vormen van extra begeleiding zich niet op specifieke doelgroepen richten, zien we dat er aanmerkelijke verschillen zijn tussen de deelnemers van de drie onderdelen. De volgende tabel toont de verdeling over de sectoren per onderdeel (in procenten).

Sector	TB	LZ	PS
Economie	57	75	76
Techniek	14	7	15
Zorg & Welzijn	29	18	9

Alleen de deelnemerspopulatie van het onderdeel Trajectbegeleiding is een afspiegeling van het opleidingsaanbod van ROC ASA Utrecht. De twee andere onderdelen hebben een oververtegenwoordiging van deelnemers uit de sector economie. Zoals gezegd is Trajectbegeleiding de vorm die het meest direct aansluit op de eerstelijns begeleiding. Tevens valt op dat bij Pitstop vooral zorg & welzijn ondervertegenwoordigd is en bij Leerlingenzorg vooral techniek.

Het hoger aantal deelnemers uit de sector techniek is mogelijk ook de verklaring voor het relatief hoge percentage mannelijke deelnemers bij Pitstop. Tweederde van de Pitstop-deelnemers is mannelijk. Bij de andere onderdelen ligt de verdeling man/vrouw meer gelijk. Trajectbegeleiding heeft iets meer mannen en Leerlingenzorg iets meer vrouwen.

De volgende tabel toont de verdeling per onderdeel over de vier mbo-opleidingsniveaus (in procenten). In de laatste kolom is de verdeling over de niveaus van alle deelnemers van ASA Utrecht opgenomen (zie paragraaf 2.1).

Opleidingsniveau	TB	LZ	PS	ASA Utrecht
Niveau 1	2	1	11	2
Niveau 2	31	30	89	13
Niveau 3	21	22	-	22
Niveau 4	47	47	-	63

Alle onderdelen hebben relatief veel deelnemers afkomstig van niveau 2, met als uitschieter Pitstop, dat voornamelijk deelnemers van niveau 2 bedient. Opvallend is het verschil tussen niveau 3 en niveau 4: zowel Trajectbegeleiding als Leerlingenzorg hebben een evenredig aantal niveau 3 deelnemers en minder deelnemers van niveau 4.

Tot slot kijken we nog naar de leeftijd van de deelnemers op het moment van aanmelding bij de DDV. De tabel toont de verdeling over enkele relevante leeftijdscategorieën (in procenten) plus de gemiddelde leeftijd per onderdeel.

Leeftijd	TB	LZ	PS
<18 jr. (leerplichtig)	41	30	37
17-18 jr.	58	51	58
21+ jr.	11	14	1
Gemiddelde leeftijd	18,2	18,6	18,0

Tussen 30 en 41 procent van de deelnemers was (volgens de huidige wetgeving) bij aanmelding bij de DDV nog leerplichtig. Voor alle drie de onderdelen geldt dat zij zich voornamelijk richten op relatief jonge deelnemers: ruim de helft is 17-18 jaar oud. Het aandeel van 21 jaar en ouder is klein bij TB en LZ. Pitstop heeft geen deelnemers van 21 jaar of ouder.

In het algemeen bediende de DDV in de onderzochte jaren relatief wat meer deelnemers afkomstig van niveau 2 en jongere deelnemers. Afgaande op de samenstelling van de deelnemersgroep is Trajectbegeleiding het onderdeel dat ROC-breed werd ingezet, terwijl Leerlingenzorg en Pitstop zich meer eenzijdig op de economische opleidingen richtten. Pitstop had alleen deelnemers van niveau 2 en 1.

4 Uitval en zorg

Het onderzoek bij ROC ASA Utrecht richt zich op twee groepen, de uitvallers en de zorgdeelnemers. In dit hoofdstuk kijken we wat de relatie is tussen de twee groepen. In hoeverre zijn de uitvallers bekend in de zorgstructuur van de DDV? En welk deel van de zorgdeelnemers valt uiteindelijk toch uit? Het antwoord op deze vragen maakt ook duidelijk wat de reikwijdte is van het onderzoek.

4.1 Bereik DDV onder de uitvallers

In het onderzoek zijn de gegevens bekend van 1.287 uitvallers uit de jaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009. Het betreft de uitvallers jonger dan 23 jaar en woonachtig in de regio Utrecht (en Eem & Vallei). Van deze uitvallers is een klein deel in begeleiding geweest bij de DDV: 226 deelnemers hebben een dossier bij de DDV. Dat komt neer op 18 procent van de uitvallers. Als we naar de hele groep uitvallers kijken, dus inclusief de oudere deelnemers en de deelnemers die buiten de regio wonen, dan ligt het percentage nog iets lager, namelijk op 13 procent.

Eerder zagen we al dat de DDV-onderdelen voornamelijk jongere deelnemers hadden. Het percentage van 18 procent lijkt daarom de beste weergave van het 'bereik' van de DDV onder de uitvallers. Anders geformuleerd betekent het dat 82 procent van alle uitvallers niet is aangemeld bij de DDV en dus geen extra begeleiding heeft gehad.

De volgende tabel toont het aantal en percentage uitvallers bekend bij DDV naar opleidingsniveau.⁵

Opleidingsniveau	Aantal uitvallers	Bekend bij DDV (aantal)	Bekend bij DDV (%)
Niveau 1	56	6	11
Niveau 2	320	77	24
Niveau 3	217	42	19
Niveau 4	605	97	16
Totaal	1.198	222	19

---

⁵ Niet van alle uitvallers en zorgdeelnemers zijn complete sets van gegevens bekend. Daarom wijken de totalen in de tabellen soms af van het algemene totaal van 1.287 uitvallers. Het percentage 'bekend bij DDV' komt daardoor iets hoger uit, namelijk 19 in plaats van 18 procent.

Zoals we eerder al zagen is het 'bereik' van de DDV onder deelnemers van niveau 2 relatief hoog. Dat geldt evenzeer voor de groep van uitvallers op niveau 2. Omgekeerd is het bereik onder de uitvallers op niveau 4 wat lager dan gemiddeld.

De volgende tabel laat de verdeling over de drie sectoren zien.

Sector	Aantal uitvallers	Bekend bij DDV (aantal)	Bekend bij DDV (%)
Economie	680	129	19
Techniek	226	29	13
Zorg & welzijn	268	64	24
Totaal	1.174	222	19

Het zijn vooral de uitvallers uit de sector techniek die buiten beeld van de DDV blijven. Uitvallers van zorg & welzijn komen relatief het vaakst terecht bij de DDV.

In paragraaf 2.2 zijn de door het ROC geregistreerde uitvalredenen besproken. In de volgende twee tabellen laten we op twee verschillende manieren zien wat het 'bereik' is van de DDV uitgesplitst naar geregistreerde uitvalredenen. Eerst tonen we het 'bereik' per uitvalreden afgezet tegen het gemiddelde 'bereik' van 18 procent. Vervolgens presenteren we verdeling binnen twee groepen, namelijk bekend bij DDV en onbekend bij DDV.

Voor een toelichting van de uitvalredenen verwijzen we naar paragraaf 2.2.

Uitvalreden	Bekend bij DDV (%)	Onbekend bij DDV (%)	Aantal uitvallers (= 100%)
Studiekeuze	21	79	696
Studieniveau	18	82	50
Studievaardigheden	20	80	128
Persoonlijke reden	13	87	277
Doorstroom intern	6	94	72
Overige redenen	9	91	64
Totaal	226	1.061	1.287

Het percentage 'bekend bij DDV' ligt gemiddeld op 18 procent. Bij de uitvalredenen studiekeuze en studievaardigheden ligt het percentage hoger, terwijl bij de andere grote groep, die van persoonlijke redenen het percentage duidelijk onder het gemiddelde ligt.

Uitvalreden	Bekend bij DDV (%)	Onbekend bij DDV (%)	Aantal uitvallers
Studiekeuze	64	52	696
Studieniveau	4	4	50
Studievaardigheden	12	10	128
Persoonlijke reden	16	23	277
Doorstroom intern	2	6	72
Overige redenen	3	5	64
Totaal (= 100%)	226	1.061	1.287

Het zijn vooral cursisten met studieproblemen die doorverwezen werden naar de DDV. Tachtig procent van de uitvallers die bekend zijn bij DDV heeft als geregistreerde uitvalreden studiefactoren, daarvan verreweg de meeste 'studiekeuze'. Ook onder de uitvallers niet bekend bij DDV zijn studiefactoren de meest genoteerde uitvalreden, maar het percentage ligt met 68 procent een stuk lager. We zien dat vooral cursisten met de uitvalreden 'persoonlijk' minder vaak zijn doorverwezen naar de DDV.

De conclusie luidt dat het overgrote deel van de uitvallers niet is verwezen naar de extra begeleiding van de DDV. Slechts achttien procent van de uitvallers is bij de DDV geweest. Onder degenen die wel zijn doorverwezen zijn deelnemers van niveau 2 en de sector zorg & welzijn relatief oververtegenwoordigd. Opvallend is dat cursisten met 'persoonlijke problemen' (als geregistreerde uitvalreden) relatief minder vaak zijn verwezen naar de DDV.

Het feit dat veel cursisten niet en sommigen wel worden verwezen naar de DDV doet vermoeden dat onderwijsteams verschillend omgaan met de verwijsmogelijkheden. De verschillen tussen de sectoren, zoals hiervoor omschreven, bevestigen dat beeld: binnen techniek wordt veel minder vaak doorverwezen dan binnen zorg & welzijn. Toch laat een nadere analyse zien dat het verwijsgedrag niet zozeer een kenmerk is van opleidingsteams. Ook binnen de teams bestaan er grote verschillen. Zeven opleidingen die behoren tot de opleidingen die het meest doorverwijzen naar de DDV, behoren ook tot de top tien van opleidingen met uitvallers die niet doorverwezen zijn naar de DDV. Het blijkt dat opleidingen die wel vaak doorverwijzen naar de DDV, ook de opleidingen zijn die niet vaak doorverwijzen. Kennelijk bestaan er binnen de opleiding, bijvoorbeeld per studieloopbaanbegeleider, verschillen in verwijsgedrag.

4.2 Uitval van zorgdeelnemers

In de voorgaande paragraaf hebben we uitvoerig stil gestaan bij de vraag welk deel van de uitvallers ooit doorverwezen is naar de DDV. Nu kiezen we een ander perspectief en kijken we naar de zorgdeelnemers en de mate waarin zij zijn uitgevallen.

In het totaal kennen we de loopbaangegevens van 465 DDV-deelnemers.

Aantal deelnemers DDV	Daarvan uitgevallen		Daarvan niet uitgevallen	
	Aantal	%	Aantal	%
465	239	51	226	49

Ongeveer de helft van de cursisten die zijn begeleid door de DDV valt alsnog uit. Dat wil zeggen dat zij ROC ASA Utrecht verlaten zonder een startkwalificatie. De andere helft blijft binnen het ROC, eventueel op een andere opleiding.

Het vertrek bij ROC ASA Utrecht hoeft niet altijd een negatief resultaat te zijn. Eerder zagen we dat een groot deel van de uitvallers weer opnieuw met een opleiding begint en dat een deel van hen alsnog een startkwalificatie behaalt (zie paragraaf 2.3).

	Startkwalificatie (%)	In opleiding (%)	VSV (%)	Aantal
Alle uitvallers	23	29	48	1.287
Uitvallers met begeleiding DDV	14	36	50	197
Uitvallers zonder begeleiding DDV	23	30	47	858

Het blijkt dat DDV-deelnemers die zijn uitgevallen in 50 procent van de gevallen weer met een opleiding zijn begonnen en/of een startkwalificatie hebben gehaald. De andere 50 procent is op de peildatum (oktober 2010) voortijdig schoolverlater, dat wil zeggen zonder startkwalificatie en niet meer in opleiding. Daarmee wijkt het beeld voor de DDV-deelnemers niet wezenlijk af van dat van alle uitvallers. Vergelijken we de uitvallers onder de DDV-deelnemers met de uitvallers die geen begeleiding van de DDV hebben gehad, dan zien we dat vooral het aantal cursisten dat alsnog een startkwalificatie heeft behaald beduidend lager ligt bij de DDV-deelnemers. Het lijkt erop dat de DDV-begeleiding wel succesvol is in het op school houden van cursisten, maar (nog) niet in het toeleiden naar een startkwalificatie. Dat zegt mogelijk iets over de begeleiding van de DDV, maar het kan ook een aanwijzing zijn dat de DDV-deelnemers met zwaardere problemen te maken hebben.

4.3 Reikwijdte van het onderzoek

Er zijn in het onderzoek twee groepen onderzocht, de uitvallers en de zorgdeelnemers. In de voorgaande paragrafen zijn beide groepen beschreven aan de hand van gegevens die bekend waren uit de uitvalregistratie, de deelnemersregistratie van de DDV en aan de hand van

de onderwijsnummergegevens. In de navolgende hoofdstukken voegen we daar een belangrijke informatiebron aan toe: de dossiers van de zorgdeelnemers, die zijn gemaakt door de DDV. Er zijn wel dossiers beschikbaar voor de zorgdeelnemers, maar niet voor de uitvallers. Een uitzondering vormen de uitvallers die zijn doorverwezen naar de DDV. Zoals beschreven is slechts een klein deel van alle uitvallers verwezen naar de DDV. De vraag is nu of de groep uitvallers bekend bij de DDV een representatieve afspiegeling is van alle uitvallers. In dat geval zouden we de conclusies uit het dossieronderzoek (in de navolgende hoofdstukken) ook van toepassing kunnen verklaren op de populatie uitvallers als geheel.

Op grond van de bevindingen in dit hoofdstuk trekken we de conclusie dat de groep uitvallers bekend bij de DDV niet representatief is voor alle uitvallers van ROC ASA Utrecht. De belangrijkste redenen zijn:

- Slechts een klein deel (18%) van de uitvallers is doorverwezen naar de DDV. Het merendeel (82%) is niet bekend bij de DDV.
- De groep uitvallers bekend bij de DDV wijkt qua opleidingskenmerken af van de overige uitvallers: relatief meer niveau 2 en meer zorg & welzijn.
- De groep uitvallers bekend bij de DDV wijkt ook qua geregistreerde uitvalredenen af van de overige uitvallers: relatief meer studiefactoren en minder persoonlijke redenen.
- De groep uitvallers bekend bij de DDV is relatief iets vaker voortijdig schoolverlater en heeft voornamelijk minder vaak een startkwalificatie behaald.

Nu we vastgesteld hebben dat de uitvallers bekend bij de DDV niet representatief zijn voor alle uitvallers, is de volgende vraag in welke richting de afwijking geïnterpreteerd moet worden: zijn de uitvallers bekend bij de DDV een qua problematiek zwaardere of juist lichtere groep? Het antwoord op de vraag helpt ons de onderzoeksuitkomsten over de problemen waarmee de DDV-deelnemers te maken hebben op waarde te schatten.

Voor het antwoord op de vraag zijn verschillende argumenten aan te voeren:

- Oververtegenwoordiging van niveau 2 (en ook niveau 1) deelnemers is vaak een indicatie van zwaardere problematiek. Uit ander onderzoek weten we dat deelnemers op niveau 2 vaker te maken hebben met zwaardere problemen en bovendien daardoor vaker uitvallen.⁶ Ook het feit dat de DDV-uitvallers later vaker VSV-er worden lijkt daarop te wijzen.
- Daar staat echter tegenover dat de geregistreerde uitvalredenen wijzen op juist een 'lichtere' doelgroep voor de DDV. Volgens die gegevens worden juist studenten met studieproblemen doorverwezen en minder vaak studenten met persoonlijke problemen.

Het laatstgenoemde argument lijkt doorslaggevend, want het meest direct. In het volgende hoofdstuk tonen we echter aan dat de geregistreerde uitvalreden hoogst onbetrouwbaar is als het gaat om het beschrijven van de achtergrond en oorzaken van de uitval. Zo blijkt dat het merendeel van de cursisten, die verwezen worden met als uitvalreden 'studiefactoren', toch te maken heeft met persoonlijke problemen. Om die redenen bepalen we de reikwijdte van het onderzoek als volgt:

---

6 Zie het parallel uitgevoerde onderzoek bij ROC Midden Nederland.

De zorgdeelnemers vormen ten opzichte van de uitvallers een relatief 'zwaardere' groep in de zin dat zij vaker te maken hebben met meer persoonlijke problematiek (anders dan alleen studieproblemen).

5 Probleemprofielen

Het belangrijkste deel van het uitgevoerde onderzoek is het opstellen van profielen van de zorgdeelnemers. De profielen geven meer en betere informatie over de aard van de problematiek waar deelnemers mee kampen en bieden aanwijzingen voor een passende aanpak.

Er worden op veel verschillende manieren registraties bijgehouden van kenmerken van mbo-studenten, soms gaat het over de schoolloopbaan (studiekeuze, uitval), soms over persoonlijke achtergronden (thuissituatie) of over persoonskenmerken (gezondheid). Een probleem met de registraties is vaak dat de categorieën waar gebruik van wordt gemaakt niet eenduidig zijn. Bijvoorbeeld op de vraag naar de uitvalreden zijn soms meerdere antwoorden mogelijk en hangt het van de antwoordgever af welke keuze wordt gemaakt. Een tekortkoming in de registraties is vaak dat het niet mogelijk is om de stapeling van problemen bij een individu zichtbaar te maken. We weten dan weliswaar hoe vaak verslaving voorkomt of chronische ziekte of gedragsproblematiek, maar niet hoe meerdere problemen zich bij één persoon kunnen ophopen.

In dit onderzoek is daarom gekozen voor een andere, nieuwe benadering. KBA heeft een methodiek ontwikkeld waarmee elke individuele student in één profiel wordt ingedeeld.⁷ Daardoor is het mogelijk om beter inzicht te krijgen in de verschillende typen van zorgdeelnemers.

In de volgende paragraaf lichten we toe hoe de methodiek van de profielen werkt. Daarna presenteren we de cijfers voor de studenten van ROC ASA Utrecht en gaan we dieper in op de afzonderlijke profielen. In de derde paragraaf komt de relatie tussen profiel en uitval aan de orde.

5.1 Methodiek van de probleemprofielen

In de Regiomonitor worden vijf verschillende probleemprofielen bij jongeren onderscheiden:

- Gedragsproblematiek
- Persoonlijke problematiek
- Problemen in de studiehouding/vaardigheden
- Problemen met het studieniveau
- Loopbaanproblematiek

Soms is het niet mogelijk om op basis van het dossier een profiel op te stellen, veelal vanwege het ontbreken van gegevens of door zeer uitzonderlijke problemen. Voor deze gevallen is het 'profiel' Overige problematiek van toepassing.

---

⁷ Dezelfde methodiek is ook toegepast in het onderzoek bij ROC Midden Nederland en in de monitoring van de Utrechtse School.

In de bijlage is een uitvoerige beschrijving van de vijf profielen en een toelichting van de methodiek opgenomen. Hier volstaan we daarom met een korte toelichting.

In het profiel Gedragsproblematiek zijn alle vormen van problemen in het gedrag en sociaal-emotionele problemen opgenomen. De meeste geïndiceerde stoornissen, zoals stoornissen in het autistischespectrum en veelvoorkomende stoornissen als ADHD en ADD, vallen binnen dit profiel. Het profiel Persoonlijke problematiek omvat problemen in de thuis- of gezinssituatie, gezondheidsproblemen, inclusief fysieke beperkingen, verslavingsproblemen en financiële problemen.

De genoemde twee profielen hebben betrekking op de persoon zelf en op zijn of haar privésituatie. De andere drie profielen gaan over de studie. Problemen met de studiehouding/vaardigheden omvat problemen rondom motivatie, leerhouding en verzuim. Het profiel Problemen met het studieniveau verwijst expliciet naar problemen door leerachterstanden, een te hoog studieniveau en problemen met de Nederlandse taal. Het laatste profiel van de Loopbaanproblematiek heeft betrekking op studiekeuze problemen en studiewisselingen, inclusief afstroom. De namen van de profielen zijn zo gekozen dat ze de hoofdmoot van de problemen binnen het profiel omvatten. Dat pakt niet altijd gelukkig uit, omdat bijvoorbeeld onder de noemer gedragsproblematiek ook een flink deel geestelijke gezondheidsproblematiek opgenomen is. De aanduiding gedragsproblematiek is dan ook geen classificatie van problemen, maar louter een verzamelbegrip.

Zoals gezegd is de methodiek van de profielindeling zo opgezet, dat voor één persoon maar één profiel van toepassing is. Dat werkt als volgt: de profielen zijn hiërarchisch geordend, het profiel Gedragsproblematiek gaat boven Persoonlijke problematiek, dat weer boven Problemen studiehouding/vaardigheden gaat. Onderaan de ladder staat Loopbaanproblematiek. Een student met gedragsproblemen krijgt altijd het profiel Gedragsproblematiek, ongeacht of er ook sprake is van nog andersoortige problemen. Een student met persoonlijke problemen komt altijd in het profiel Persoonlijke problematiek, ongeacht andere problemen, tenzij... er sprake is van gedragsproblematiek, want dan was immers het profiel Gedragsproblematiek van toepassing. Zo heeft een student met het profiel Problemen studiehouding/vaardigheden bijvoorbeeld problemen met de studiehouding, mogelijk ook niveau problemen en loopbaanproblemen, maar géén gedrags- en persoonlijke problemen.

Logischerwijs geldt voor het profiel Loopbaanproblematiek, dat studenten met dit profiel uitsluitend te maken hebben met loopbaanproblemen en met niets anders.

Het voordeel van de indeling is duidelijk wanneer we kijken naar het profiel Loopbaanproblematiek. Dit veel voorkomende profiel heeft in deze methodiek geen andere soorten problemen, waardoor het mogelijk is de hele studiekeuze problematiek scherp af te bakenen van de andere problemen.

Een andere consequentie van de gekozen indeling is dat het profiel Gedragsproblematiek mogelijk alle andere soorten onderliggende problemen kan omvatten. In wat mindere mate geldt dat ook voor het profiel Persoonlijke problematiek. In de volgende paragraaf gaan we daar nader op in.

5.2 Profielen van zorgdeelnemers

In de volgende tabel laten we de verdeling zien van de profielen over alle zorgdeelnemers van de DDV (in procenten).

Profiel	Zorgdeelnemers DDV (%)
Gedragsproblematiek	41
Persoonlijke problematiek	20
Problemen met studievaardigheden/houding	15
Problemen met opleidingsniveau	4
Loopbaanproblematiek	8
Overige problematiek	3
Geen problematiek bekend	11

Voor we ingaan op de afzonderlijke profielen zijn enkele kanttekeningen op zijn plaats over de onderzochte dossiers. Zo is het opvallend dat bij elf procent van de zorgdeelnemers geen probleem wordt vermeld in het dossier. Veel van de onderzochte dossiers waren in dat opzicht onvolledig. Dat gold met name voor Pitstop waar bij iets minder dan een kwart van de deelnemers geen problematiek vermeld was in het dossier. Bij alle drie de onderdelen bleken de gegevens in de dossiers vaak onvolledig en onbetrouwbaar. Belangrijk is dat er geen eenduidig format voor de dossiers was en dat bovendien de vulling van het dossier per begeleider verschillend is.

Profiel	TB	LZ	PS	DDV
Gedragsproblematiek	32	57	23	41
Persoonlijke problematiek	23	16	16	20
Problemen studievaardigheden/houding	21	6	26	15
Problemen met opleidingsniveau	4	3	4	4
Loopbaanproblematiek	13	2	9	8
Overige problematiek	-	2	-	3
Geen problematiek bekend	6	14	23	11
Totaal aantal	293	356	70	719

De populaties van de drie DDV-onderdelen hebben verschillende samenstellingen. Bij Trajectbegeleiding heeft meer dan de helft van de deelnemers (55%) te maken met Gedrags- of Persoonlijke problematiek. Daarnaast is er een grote groep met studiegerelateerde problemen (38%). Bij Leerlingenzorg overheerst het profiel Gedragsproblematiek. De studiegerelateerde probleemprofielen komen daar relatief weinig voor (11%). Eerder zagen we dat Pitstop voornamelijk leerlingen van niveau 2 trekt. Uit ander onderzoek weten we dat niveau 2 deelnemers vaker te maken hebben met gedragsproblematiek en met problemen rond het opleidingsniveau. Uit de dossiers komt voor Pitstop een ander beeld naar voren, namelijk dat van relatief weinig gedrags- en persoonlijke problematiek (49%) en veel leerproblematiek (vaardigheden/houding, 26%).

Loopbaanproblematiek

Onder de DDV-zorgdeelnemers zijn er weinig met het profiel Loopbaanproblematiek. Zoals gezegd gaat het om studenten met uitsluitend loopbaanproblemen en geen andere problemen. De studiekeuze wordt bij de geregistreerde uitvalredenen wel als veruit belangrijkste factor genoemd, maar komt als 'zelfstandig' profiel bij de DDV niet vaak voor.

Eerder gaven we al aan dat dit grote vragen oproept over de kwaliteit van de registratie van uitvalredenen. Van de groep uitvallers die tevens zorgdeelnemer bij de DDV is, kennen we zowel de geregistreerde uitvalreden als het probleemprofiel.

Aard problematiek uitvallers/DDV	Geregistreerde uitvalreden (%)	Probleemprofiel (%)
Studiegerelateerd	83	32
Persoonlijk	17	61

Het blijkt dat de geregistreerde uitvalreden geen goed beeld geeft van het geheel van de problematiek. Terwijl 17 procent werd geregistreerd met 'persoonlijke reden', blijkt bij 61 procent er sprake te zijn van het profiel Gedragsproblematiek of Persoonlijke problematiek.

Loopbaanproblematiek als alleenstaand probleem komt dus weinig voor. Vaak wordt achterliggende problematiek niet of onvoldoende herkend.

Overigens is het zo dat loopbaanproblematiek bij de zorgdeelnemers wel vaak in combinatie met andere problemen voorkomt.

Problemen met het opleidingsniveau

Dit profiel komt het minst vaak voor van de vijf profielen. Het profiel verwijst naar leerachterstanden en ook naar taalachterstand. Het komt relatief vaak voor bij deelnemers op niveau 2. Mogelijk ligt daarin de verklaring dat het profiel bij de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht een uitzondering is.

Problemen met studiehouding en/of studievaardigheden

Vijftien procent van de zorgdeelnemers heeft het profiel dat te maken heeft met studiehouding en studievaardigheden. Vaak zien we dat gebrek aan motivatie, concentratieproblemen, verzuim of planningsproblemen de eerst opvallende problemen zijn. Het vraagt een aanvullende, meer diepgaande diagnostiek om vast te kunnen stellen of er sprake is van achterliggende oorzaken, bijvoorbeeld in de thuissituatie of op het niveau van een aangeboren stoornis. Op grond van de onderzochte dossiers lijkt daarom het percentage van 26 procent bij Pitstop een overschatting van dit profiel. Voor Trajectbegeleiding speelt dat minder een rol.

Persoonlijke problematiek

Bij het profiel Persoonlijke problematiek gaat het om zaken die buiten de school liggen. Het profiel Persoonlijke problematiek komt voor bij twintig procent van de zorgdeelnemers.

In bijna alle gevallen gaat het hier om zogenaamde multiproblematiek: stapeling van een of meer persoonlijke problemen met studiegerelateerde problemen.

De onderstaande tabel laat zien wel problemen binnen het profiel Persoonlijke problematiek het vaakst voorkomen (aantal keer genoemd in de dossiers).

Soort probleem binnen profiel Persoonlijke problematiek	Aantal keer genoemd
Gescheiden ouders	40
Financiële problemen / schuldsanering	31
Ziekte of handicap ouders (ook psychisch)	22
Overleden ouder(s)	19
Problemen met andere kinderen/familieleden	17
Medicijngebruik	15
Verslaving (alcohol/drugs/games/anders)	15
Beperking zicht/hoorvermogen	10
Agressieve ouder(s)	10

Gedragsproblematiek

Het profiel Gedragsproblematiek is het meest complexe profiel omdat het naast gedragsproblemen veel andere, onderliggende problemen omvat. Het profiel Gedragsproblematiek komt voor bij 41 procent van de zorgdeelnemers. Daarvan hebben bijna alle deelnemers te maken met multiproblematiek, dat wil zeggen dat zij naast gedragsproblemen ook andere soorten problemen (studie of persoonlijk) hebben. Slechts een enkeling heeft te maken met enkelvoudige problematiek. Vanzelfsprekend betekent *enkelvoudig* in dit verband niet *eenvoudig*, want ook één probleem kan zwaar belastend zijn.

In de navolgende tabel is het profiel Gedragsproblematiek uitgesplitst naar onderliggende problemen. Per probleem is aangegeven hoe vaak het in de dossiers genoemd wordt. Daarbij moet worden aangetekend dat vaak wel wordt aangegeven dat er sprake is van een gedrags- of psychisch probleem, maar dat dit niet nader gespecificeerd wordt.

Soort probleem binnen profiel Gedragsproblematiek	Aantal keer genoemd
Faalangst	51
Agressie / boosheid	34
Weinig zelfvertrouwen	32
Problemen met sociale vaardigheden	28
Gesloten of teruggetrokken	19
Emotioneel instabiel	16
Negatief zelfbeeld	16
Probleem met assertiviteit / onvoldoende weerbaar	16
Stil / eenzaam	14
Niet tegen kritiek kunnen / geen zelfreflectie	13
Autoriteitsproblemen / brutaal	13

Binnen dit profiel worden ook de specifieke, al of niet gediagnosticeerde stoornissen gerekend. Ook daarvan hieronder een overzicht.

Specifieke stoornissen binnen profiel Gedragsproblematiek	Aantal keer genoemd
Depressie	20
Faalangst / sociale fobie	19
ADHD	14
PDD-NOS	12
Autisme	9
Angststoornis	5
Eetstoornis	5
Borderline	5
ADD	5
Paranoïde	3
PTSS	3
Andere, niet nader omschreven specifieke stoornis	32

Profiel en geslacht

Mannelijke en vrouwelijke zorgdeelnemers hebben deels verschillende probleemprofielen. Uit ander onderzoek in het kader van de Regiomonitor bleek dat vrouwelijke studenten wat vaker te maken hebben met Persoonlijke problematiek en mannelijke studenten wat vaker met

Problemen met studiehouding/vaardigheden. Ook zagen we dat vrouwelijke zorgdeelnemers vaker te maken hebben met problemen in de thuis- of privésituatie.⁸ Uit het genoemde andere onderzoek bleek tevens dat het profiel Gedragsproblematiek bij mannen en vrouwen in gelijke mate voorkomt, maar wel naar inhoud wat anders is. Vrouwen hebben vaker te doen met psychosociale en internaliserende gedragsproblemen en mannen vaker met externaliserende gedragsproblemen en problematisch gedrag op school.

Kijken we nu naar de cijfers voor de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht. De cijfers zijn de man/vrouwverhouding in procenten. Waar het aantal deelnemers lager dan tien is, is geen percentage opgenomen.

Probleemprofiel	TB		LZ		PS		DDV	
	m	v	m	v	m	v	m	V
Gedragsproblematiek	47	53	42	58	63	38	46	54
Persoonlijke problematiek	52	48	41	59	64	36	50	50
Problemen studievaard./houding	65	35	64	36	61	39	64	36
Problemen opleidingsniveau	31	69	-	-	-	-	29	71
Loopbaanproblematiek	57	43	-	-	-	-	49	51
Geen problematiek bekend	65	35	-	-	38	63	53	47

Voor een deel bevestigen de cijfers de bevindingen uit het andere onderzoek. Zo blijkt ook bij de zorgdeelnemers van de DDV dat problemen met de studiehouding en vaardigheden vaker voorkomen bij de mannelijke deelnemers. Dat beeld is ook consistent bij de drie onderdelen van DDV. Bij de twee profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek is het onderscheid tussen mannen en vrouwen minder eenduidig. Zo komt Gedragsproblematiek vaker voor bij vrouwen bij Trajectbegeleiding en Leerlingenzorg, maar juist veel vaker bij mannen bij Pitstop. Persoonlijke problematiek komt in het totaal even vaak voor bij beide geslachten, maar ook hier zien we weer verschillen tussen de drie onderdelen. Omdat er juist op dit punt in de dossiers veel ontbrekende gegevens zijn, is er nader onderzoek nodig om de verschillen precies te duiden. Het zou kunnen dat de onderliggende problemen per profiel verschillen, zoals in het andere onderzoek naar voren kwam. Gezien de relatief lage aantallen is het echter ook mogelijk dat de missende gegevens een vertekening van het beeld geven.

Tot slot van deze paragraaf vergelijken we de probleemprofielen van de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht met die van de zorgdeelnemers en uitvallers van ROC Midden Nederland en met die van de deelnemers van de Utrechtse School.⁹

8 Het betreft onderzoek naar de probleemkenmerken van deelnemers aan het schoolmaatschappelijk werk binnen ROC Midden Nederland.

9 De Utrechtse School is de plusvoorziening voor 'overbelaste' leerlingen van het vo en mbo in de regio

Probleemprofiel	ROC ASA Utrecht	ROC Midden Nederland	Utrechtse School
Gedragsproblematiek	41	27	91
Persoonlijke problematiek	20	13	7
Problemen studievaardigheden/houding	15	13	1
Problemen met opleidingsniveau	4	7	3
Loopbaanproblematiek	8	38	-
Overige problematiek	3	3	-
Geen problematiek bekend	11	-	-

Zoals te verwachten wijkt de populatie van de Utrechtse School sterk af van de zorgdeelnemers (en uitvallers) van de beide ROC's. Het hebben van meervoudige, zware problematiek is immers een toelatingscriterium voor de Utrechtse School. Minder voor de hand ligt misschien het verschil tussen de beide ROC's. De verschillen kunnen als volgt geduid worden:

- De cijfers van ROC ASA Utrecht zijn minder betrouwbaar dan die van ROC Midden Nederland. Daarvoor zijn verschillende redenen: bij ROC Midden Nederland gaat het om grotere aantallen, er is een betere, centrale administratie van zorgdeelnemers en dossiers en de kwaliteit van de dossiers is over het algemeen beter (over de onderzochte periode).
- De studentenpopulatie van ROC ASA Utrecht is anders samengesteld dan die van ROC Midden Nederland. ROC ASA Utrecht heeft minder BBL-deelnemers en veel minder deelnemers op niveau 1 en 2. Dat verklaart bijvoorbeeld het relatief vaker voorkomen van problematiek met opleidingsniveau bij ROC Midden Nederland.
- Het profiel Loopbaanproblematiek komt bij ROC Midden Nederland echter het vaakst voor bij zorgdeelnemers van niveau 4. Op grond daarvan zou ook een grote loopbaanproblematiek te verwachten zijn bij de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht. Dat is echter niet zo. De grote loopbaanproblematiek zien we wel terug in de geregistreerde uitvalredenen bij ROC ASA Utrecht.

We komen op grond van de overwegingen tot de volgende conclusies:

- De verdeling van de profielen bij ROC Midden Nederland is een meer betrouwbare afspiegeling van het geheel van problemen zoals die zich voordoen bij studenten (uitvallers en zorgdeelnemers).
- De DDV van ROC ASA Utrecht bedient van alle 'studenten met problemen' een relatief kleine groep met vooral de relatief zwaardere problematieken (multiprobleem Gedrags- en Persoonlijke problematiek). Dat geldt wat minder voor Trajectbegeleiding, dat een wat grotere spreiding over de probleemprofielen kent.

Profielen en uitval

Er is globaal genomen weinig verschil in de probleemprofielen van de zorgdeelnemers die wel uitvallen en van zorgdeelnemers die niet uitvallen. Het probleemprofiel van de zorgdeelnemer is, met andere woorden, geen goede voorspeller van de kans op uitval. Er zijn wel verschillen binnen de onderdelen van de DDV:

- Van elf procent van de zorgdeelnemers is in het dossier geen probleem bekend. Gemiddeld vallen deze 'probleemloze' zorgdeelnemers veel minder vaak uit. Minder vaak wil niet zeggen dat er geen uitval is onder deze groep. Van de 76 'probleemlozen' vallen er 22 (ofwel dertig procent) uit.
- Bij Pitstop is de verhouding uitval/niet-uitval ongeveer gelijk, 49/50 procent. De (weinig) deelnemers met Niveau- of Loopbaanproblematiek vallen daar geen van allen uit. Terwijl de uitval bij de profielen Gedrag, Persoonlijk en Studiehouding/vaardigheden relatief wat hoger ligt.
- Bij Trajectbegeleiding valt tweederde van de deelnemers (67%) uit. Het grootste verschil treedt daarbij op bij het profiel Gedragsproblematiek. Deelnemers met dat profiel vallen bij Trajectbegeleiding ruim anderhalf keer zo vaak uit.
- Bij Leerlingenzorg valt slechts dertig procent van de deelnemers uit. Er zijn daarbij nauwelijks verschillen tussen de profielen.

De verschillen in uitval geven een indicatie over de effectiviteit van het zorgaanbod in verhouding tot de problemen van de deelnemers.

Zo blijkt Trajectbegeleiding een grotere diversiteit van probleemprofielen te bedienen, maar daarin relatief weinig effectief te zijn. Met name zorgdeelnemers met het profiel Gedragsproblematiek worden door Trajectbegeleiding vaak niet behoed voor uitval.

Leerlingenzorg lijkt de meest effectieve vorm van zorg te zijn binnen de DDV. Enerzijds heeft Leerlingenzorg veruit de meeste zorgdeelnemers (en ook de meeste 'overbelaste' deelnemers, zoals we hierna nog aantonen) en anderzijds het laagste percentage uitval. Leerlingenzorg presteert met andere woorden goed met een zware doelgroep.

Bij Pitstop gaat het om een klein aantal deelnemers (70) over de twee onderzochte jaren. Dat maakt het moeilijk om betrouwbare uitspraken te doen over de effectiviteit. De uitval onder de zwaarste groep, de overbelasten, bedraagt 60 procent. Dat wil zeggen dat Pitstop juist bij de moeilijkste groep de hoogste uitval heeft.

5.3 Probleemprofiel en opleidingskenmerken

In de onderstaande tabel geven we de verdeling over de vier mbo-niveaus van alle studenten van ROC ASA Utrecht, van alle uitvallers (in de drie onderzochte jaren) en van alle DDV-deelnemers (zorgdeelnemers). Let op: de percentages geven de verdeling van de groep over de vier niveaus.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Aantal
ROC ASA Utrecht	2	13	22	63	4.960
Uitval	5	27	18	51	1.198
DDV	2	37	19	42	465

We zien dat de DDV, afgemeten aan de uitval, een relatief lager bereik heeft op niveau 4 en een hoger bereik op niveau 2. Het volgende overzicht laat de verdeling zien van de probleemprofielen van de zorgdeelnemers over de vier niveaus. Ook in deze tabel tellen de percentages per horizontale rij op tot 100 procent.

Probleemprofiel	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Gedragsproblematiek	2	28	27	43
Persoonlijke problematiek	2	32	21	45
Problemen studievaardigheden/houding	4	45	13	39
Problemen met opleidingsniveau	0	45	15	40
Loopbaanproblematiek	8	28	8	58
Totaal alle profielen ¹⁰	3	33	21	44

Ten opzichte van de niveaupercentage over alle deelnemers van het ROC is niveau 2 in alle profielen oververtegenwoordigd. Voor niveau 4 geldt het tegenovergestelde: voor alle profielen ligt het percentage lager dan dat binnen de totale studentenpopulatie van ROC ASA Utrecht. Toch zijn er weldegelijk accentverschillen:

- Op niveau 2 zijn de profielen rondom studiehouding/vaardigheden en opleidingsniveau oververtegenwoordigd. Opmerkelijk is dat het profiel Gedragsproblematiek relatief niet vaak voorkomt bij de zorgdeelnemers van niveau 2.
- Op niveau 4 valt het profiel Loopbaanproblematiek op met een relatief hoog percentage. De andere studiegerelateerde probleemprofielen komen juist wat minder vaak voor bij zorgdeelnemers van niveau 4.
- De zorgdeelnemers van niveau 3 hebben relatief vaker te maken met het profiel Gedragsproblematiek en wat minder met de studiegerelateerde problematieken. Opvallend is het verschil tussen niveau 3 en 4 wat betreft het profiel Loopbaanproblematiek.
- Op niveau 1 gaat het om kleine aantallen en dus kleine verschillen. Opvallend is dat de profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek niet vaker voorkomen bij de zorgdeelnemers van niveau 1.

---

¹⁰ Het profiel Overige problemen en Geen problemen zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Sector

Zorgdeelnemers die afkomstig zijn uit de sector zorg & welzijn hebben relatief vaker te maken met de profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek. Binnen Leerlingenzorg heeft 82 procent van de z&w-deelnemers een van beide profielen, tegenover 77 procent van de techniek-deelnemers en 67 procent van de economie-deelnemers. Bij Trajectbegeleiding is het beeld vergelijkbaar. Ook hier hebben de z&w-deelnemers vaker de profielen Gedrag en Persoonlijk, namelijk 71 procent tegenover 47 bij de deelnemers van techniek en economie.

De studiegerelateerde problemen komen relatief vaker voor bij deelnemers uit de sectoren techniek en economie. Bij techniek ligt het accent daarbij wat meer op de studiehouding en -vaardigheden, bij economie op de loopbaanproblematiek.

Bij Leerlingenzorg valt verder op dat het vooral de deelnemers van de sector economie zijn die geen probleemvermelding in hun dossier hebben. Dat geldt voor twintig procent van alle zorgdeelnemers afkomstig van economie. Leerlingenzorg kent relatief veel deelnemers met het profiel Gedragsproblematiek, maar dat geldt het minst voor de deelnemers afkomstig van de sector economie. Van hen heeft 'slechts' 52 procent dat profiel.

6 Overbelasten

De term overbelasten werd geïntroduceerd door de WRR in het rapport *'Vertrouwen in de school. Over de uitval van overbelaste jongeren'* uit 2009. Overbelasten in het onderwijs zijn jongeren die te maken hebben met een zware, complexe en gestapelde problematiek. Zij hebben wel de capaciteit om een startkwalificatie te halen, maar worden daarin belemmerd door verschillende soorten problemen die allemaal tegelijkertijd spelen. Het WRR-rapport leidde tot extra aandacht voor deze groep jongeren en er kwam een speciale subsidiemaatregel om de ondersteuning van de overbelasten in zogenaamde 'plusvoorzieningen' te stimuleren. Hoewel de vorming van de Utrechtse School al was ingezet voor het WRR-rapport, is de Utrechtse School een plusvoorziening zoals in het WRR-rapport beoogd.

Een lastige vraag - die ook in het WRR-rapport niet wordt beantwoord - is wat overbelaste jongeren nu precies zijn. Daarbij gaat het niet om het formuleren van criteria om de groep scherp af te kunnen bakenen, maar wel om een deugdelijke, operationele omschrijving die het mogelijk maakt een betrouwbare inschatting te maken van aantallen. De definitie van overbelast die in de 'Tijdelijke subsidieregeling plusvoorzieningen overbelaste jongeren' wordt gebruikt is relatief open:¹¹

"Overbelaste' jongeren beschikken in principe over de capaciteiten om hun schoolloopbaan met minimaal een startkwalificatie af te sluiten, maar lopen door een opeenstapeling van problemen (gedragsproblemen, psychische problemen, instabiele thuissituatie, schulden en criminaliteit in de directe omgeving) een groot risico op (maatschappelijke) uitval. ... Omdat deze jongeren niet in aanmerking komen voor het speciaal onderwijs, ofwel omdat zij niet voldoen aan de toelatingscriteria ofwel omdat zij middelbaar beroepsonderwijs volgen waarbinnen geen voorziening voor speciaal onderwijs is, dreigen zij tussen wal en schip te raken."

De relatief ruime definitie heeft er mede toe bijgedragen dat per regio sterk uiteenlopende manieren zijn bedacht om de overbelasten te ondersteunen. Zo heeft de RMC-regio Utrecht gekozen voor het opzetten van een plusvoorziening in de vorm van één centrale voorziening voor voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs samen, de Utrechtse School. In de RMC-regio Eem & Vallei is gekozen voor een verdeling van de subsidiemiddelen om op verschillende plekken meer individueel ondersteuningsprogramma's aan te kunnen bieden.

---

11 CFI, Tijdelijke subsidieregeling plusvoorzieningen overbelaste jongeren, 2009.
Zie www.aanvalopschooluitval.nl

6.1 Overbelasten onder de zorgdeelnemers

Om te bepalen wat overbelaste jongeren zijn, houden we ons vast aan twee aspecten uit de omschrijving die hiervoor is geciteerd. Het ene aspect is dat van de opeenstapeling van problemen en het andere aspect is de aanduiding van het soort problemen waar het om gaat, namelijk - in de termen van dit onderzoek gesproken - gedragsproblemen en persoonlijke problemen. Het laatste aspect geeft aan dat uitsluitend de twee probleemprofielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek in aanmerking komen. In de drie andere profielen is er sprake van alleen studiegerelateerde problemen.

In de onderstaande tabel geven we een uitsplitsing van de twee profielen die, naar de aard van de problemen, met overbelasting te maken hebben. Per profiel is aangegeven in welke mate er sprake is van stapeling van problemen. We onderscheiden daarbij twee soorten gestapelde problemen:

- meervoudige problematiek betekent twee of meer problemen binnen het profiel,
- multiproblematiek betekent twee of meer soorten problemen waarvan tenminste één binnen het profiel en tenminste één buiten het profiel.

Iemand met bijvoorbeeld een chronische ziekte en moeilijke thuissituatie heeft meervoudige Persoonlijke problematiek. Iemand met een chronische ziekte en faalangst heeft multi-Gedragsproblematiek.

De onderstaande tabel is een uitsplitsing van de twee profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek naar de complexiteit van de problemen. Door afrondingsverschillen tellen de onderliggende percentages niet precies op tot het totaal.

Probleemprofiel	Percentage
GEDRAGSPROBLEMATIEK	41
Enkelvoudige problematiek	2
Meervoudige problematiek	2
Multiproblematiek	38
PERSOONLIJKE PROBLEMATIEK	20
Enkelvoudige problematiek	2
Meervoudige problematiek	1
Multiproblematiek	16

Omdat stapeling van problemen een kenmerk is van overbelasting rekenen we deelnemers met enkelvoudige problematiek - hoe ernstig hun situatie soms ook kan zijn - niet tot de overbelasten.

De kern van de overbelasten wordt gevormd door de deelnemers die te maken hebben met gestapelde problemen, waaronder gedragsproblemen: de meervoudige en multiproblematiek binnen het profiel Gedragsproblematiek. In het totaal betreft het 40 procent van de zorgdeelnemers. Voor de meeste van deze zorgdeelnemers geldt dat zij naast Gedragsproblematiek ook te maken hebben met studieproblemen en Persoonlijke problematiek. Veelal gaat het bovendien om stapeling van meer dan twee soorten problemen.

Ook binnen het profiel Persoonlijke problematiek komt stapeling van problemen voor. We rekenen daarom ook de deelnemers met meervoudige en multiproblematiek binnen dit profiel tot de overbelasten. Hier gaat het om 17 procent van de zorgdeelnemers.

Op basis van de onderzoeksgegevens komen we tot de vaststelling dat 57 procent van de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht kan worden aangemerkt als 'overbelast'.

- 40 procent heeft meervoudige of multiproblematiek profiel Gedragsproblematiek;
- 17 procent heeft meervoudige of multiproblematiek profiel Persoonlijke problematiek.

In absolute aantallen gaat het om 412 van de 719 zorgdeelnemers, waarbij moet worden aangetekend dat het werkelijke aantal, vanwege dubbeltellingen, iets lager dan 412 zal liggen.

Het percentage overbelasten verschilt per onderdeel van de DDV.

Onderdeel DDV	Percentage overbelasten
Trajectbegeleiding	53
Leerlingenzorg	68
Pitstop	36
Totaal DDV	57

Het percentage overbelasten ligt bij Pitstop laag in vergelijking met de andere onderdelen. Als we de deelnemers van Pitstop buiten beschouwing laten waarvoor in het dossier geen probleem vermeld is, bedraagt het percentage overbelasten 50 procent - nog altijd lager dan bij Leerlingenzorg en Trajectbegeleiding.

Eerder gaven we al aan dat de onderdelen van DDV verschillend 'presteren' als het gaat om het voorkomen van uitval. We laten dat nogmaals zien, nu aan de hand van de uitval onder overbelaste zorgdeelnemers.

Uitval van overbelasten	TB	LZ	PS
Percentage overbelaste deelnemers	53	68	36
Percentage overbelasten dat uitvalt	71	30	60

Het merendeel van de overbelasten (71%) bij Trajectbegeleiding valt ondanks de begeleiding uit. Dat geldt ook voor 60 procent van de overbelasten bij Pitstop. Natuurlijk past hier ook een

relativering: juist de overbelasten hebben te maken met de meest zware en complexe problematiek. Dat zij een grote kans op uitval hebben is daarom niet verwonderlijk. Ook moet worden opgemerkt dat begeleiding soms kan leiden tot een verwijzing naar een hulpverleningstraject buiten het onderwijs. Vanuit het perspectief van het VSV-beleid is er dan geen goed resultaat, maar vanuit de jongere bekeken zeker wel.

Dat gezegd hebbend valt het relatief lage uitvalspercentage onder de overbelasten van de Leerlingenzorg extra op. Zeventig procent van de overbelasten valt niet uit. En dat terwijl Leerlingenzorg juist veel overbelasten onder de deelnemers telt.

6.2 Overbelasten en opleidingsniveau

Eén van de opmerkelijke uitkomsten van het vergelijkbare onderzoek bij ROC Midden Nederland was dat overbelasting zeker geen exclusief kenmerk is van zorgdeelnemers op de lagere opleidingsniveaus. Hoewel overbelasting daar naar verhouding vaker voorkomt, zijn de meeste overbelasten afkomstig van niveau 3 en 4.

Het onderzoek bij ROC ASA Utrecht onderstreept de bevindingen in het onderzoek bij ROC Midden Nederland: ROC ASA, dat voornamelijk cursisten heeft op niveau 3 en 4, heeft onder de zorgdeelnemers een hoog percentage van 57 procent overbelasten. Daarbij moet worden aangetekend dat het aantal zorgdeelnemers, zeker in vergelijking met het andere ROC, bij ASA Utrecht relatief laag is en dat het bereik onder de uitvallers gering is en zich concentreert op de zwaardere problematieken.

De verdeling van het aantal overbelasten naar opleidingsniveau bevestigt het beeld uit de voorgaande paragrafen: op niveau 2 komt overbelasting relatief vaker voor en op niveau 4 minder vaak. Een kwart van de overbelasten volgde een opleiding op niveau 3.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Aantal
ROC ASA Utrecht	2	13	22	63	4.960
Uitval	5	27	18	51	1.198
DDV	2	37	19	42	465
Overbelasten	1	30	25	44	268

Ook in dit onderzoek komt duidelijk naar voren dat er ook sprake is van ernstige problematiek ook bij jongeren die een mbo-opleiding volgen op niveau 3 of 4. Van alle overbelaste zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht volgde 69 procent een opleiding op niveau 3-4.

7 Schatting aantallen studenten met problemen

In dit hoofdstuk geven we een schatting van het totaal van studenten met problemen binnen ROC ASA Utrecht. We gebruiken daarvoor een rekenmodel dat is gebaseerd op de cijfers uit dit onderzoek.

7.1 Het rekenmodel

Voor de bepaling van de omvang van de totale populatie deelnemers met problemen kijken we naar drie groepen:

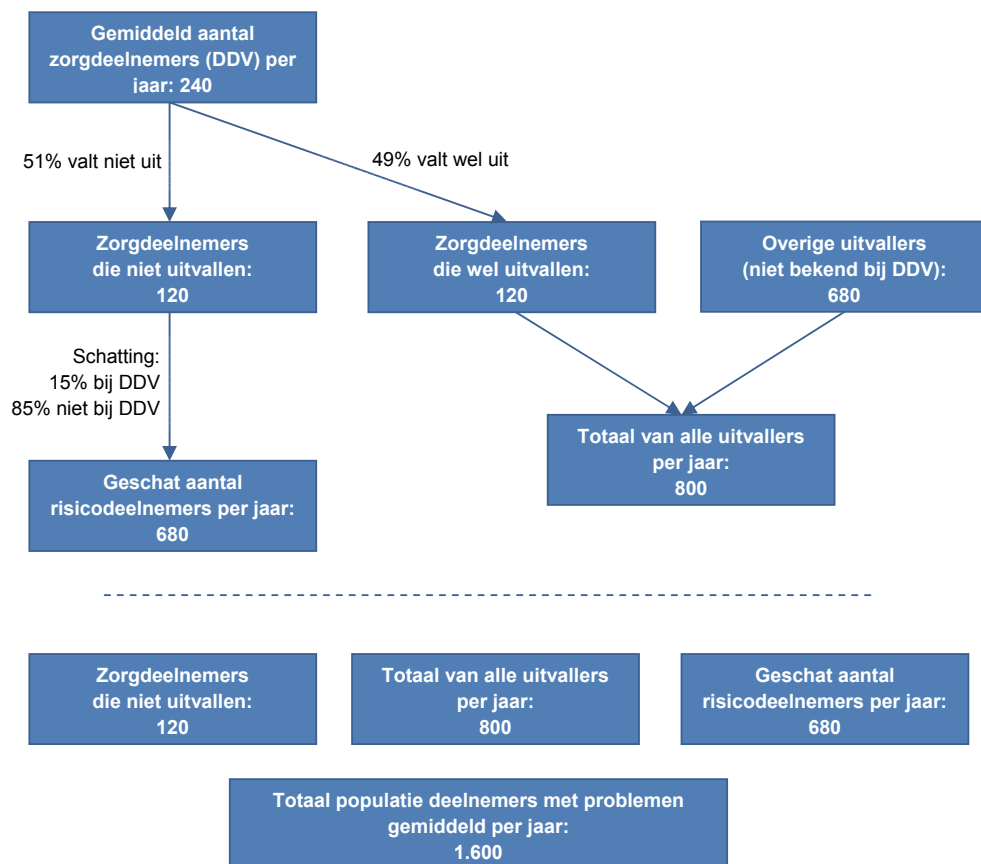
- **Uitvallers.** Deze groep is bekend. Bij de uitvallers gaat het per definitie om een 'probleemgroep' omdat er sprake is van uitstroom zonder startkwalificatie. Voor het rekenmodel hieronder nemen we alle uitvallers bij elkaar, ook degenen die bij de DDV in begeleiding zijn geweest.
- **Zorgdeelnemers.** Ook deze groep is bekend. Het zijn de deelnemers die met een probleem doorverwezen zijn naar de DDV. Ook voor deze groep geldt per definitie dat het een 'probleemgroep' is omdat ze nu eenmaal naar de DDV zijn verwezen. Voor het rekenmodel tellen we bij deze groep niet de zorgdeelnemers mee die zijn uitgevallen.
- **Risicodeelnemers.** Het betreft deelnemers die weliswaar met problemen te maken hebben, maar (nog) niet uitgevallen zijn en evenmin zijn verwezen naar de DDV. We betitelen deze deelnemers als 'risicogroep' omdat de problemen potentieel tot uitval kunnen leiden. De omvang van deze groep is onbekend en kan alleen geschat worden.

Op basis van de bekende cijfers maken we een schatting van de totale omvang van de populatie 'deelnemers met problemen'. Het gaat om een schatting per jaar, dat wil zeggen: de aantallen hebben betrekking op het totaal voor één jaar, gebaseerd op het gemiddelde voor de periode 2006-2009. Omdat gebruik wordt gemaakt van gemiddelden gaat het om een relatief stabiel beeld. Elk jaar komen er nieuwe uitvallers, zorgdeelnemers en risicodeelnemers bij, maar er vallen er ook elk jaar weer veel af.

Met nadruk moet worden gesteld dat het gaat om een schatting. In het rekenmodel zijn de getallen afgerond op tientallen. Zeker wat betreft de risicogroep ontbreekt het aan empirische gegevens om tot een betrouwbare bepaling van de omvang te komen. De komende jaren, als de zorgstructuur van het ROC zich verder ontwikkelt, zal duidelijk worden hoe groot de risicogroep in feite is.

De gegevens hebben betrekking op alle deelnemers van ROC ASA Utrecht, want in het rekenmodel zijn ook de gegevens meegenomen van de uitvallers en zorgdeelnemers van 23 jaar en ouder en woonachtig buiten de regio.

Rekenmodel

Voor de schatting van het aantal risicodeelnemers is uitgegaan van een 15-85 verhouding, dat wil zeggen dat aangenomen wordt dat 15 procent van de deelnemers met problemen nu wel bij de DDV terecht komt en 85 procent niet. In paragraaf 4.1 werd het percentage 'bekend bij de DDV' bepaald op 18 procent. Dat had betrekking op de groep zorgdeelnemers en uitvallers jonger dan 23 jaar en woonachtig binnen de twee RMC-regio's. Als we naar de gehele populatie van alle uitvallers kijken dan ligt het percentage 'bekend bij de DDV' lager, namelijk op 13 procent. Voor het rekenmodel hanteren we een gemiddelde van 15 procent.

Samengevat omvat de berekening van het aantal studenten met problemen drie categorieën, namelijk de uitvallers, de zorgdeelnemers (bekend bij de DDV) en de 'onbekende' studenten met problemen (geschat op basis van het bereik van de DDV). Het aantal studenten met

problemen binnen ROC ASA Utrecht bedraagt naar schatting zestienhonderd. Daarvan is 57 procent (920) feitelijk bekend als uitvaller of zorgdeelnemer en is 43 procent (680) nog niet in beeld. De laatste groep, de risicodeelnemers, vormt het potentieel voor de toekomstige uitbreiding van de zorgstructuur.

Het percentage 'deelnemers met problemen' bedraagt 32 procent, dat zijn 1.600 van de 5.000 studenten. Dat percentage komt vrijwel overeen met dat van ROC Midden Nederland. Ongeveer een derde van de mbo-deelnemers heeft te maken met problemen. Daarbij passen twee relativiserende opmerkingen. Op de eerste plaats loopt de problematiek waarmee zij te maken hebben uiteen van lichte studiekeuzeproblemen tot zware overbelasting. Op de tweede plaats leidt voor een groot deel van hen de problematiek niet direct tot uitval en voortijdig schoolverlaten.

In paragraaf 4.3 hebben we uitvoerig stilgestaan bij de reikwijdte van het onderzoek. In feite kunnen we op basis van het dossieronderzoek alleen betrouwbare uitspraken doen over de probleemprofielen van de zorgdeelnemers van de DDV. Weliswaar omvat die groep ook een deel uitvallers, maar de kenmerken van de uitvallers/zorgdeelnemers van de DDV wijken te zeer af van de overige uitvallers (niet bekend bij de DDV) om de uitkomsten van het dossieronderzoek toe te passen op de hele populatie uitvallers.

Binnen de groep zorgdeelnemers onderscheiden we een hoog percentage overbelasten, namelijk 57 procent. Het is duidelijk dat dit percentage niet zal gelden voor de onbekende risicodeelnemers en evenmin voor de overige uitvallers.

In de toekomst, wanneer het bereik van de DDV hoger ligt en er meer duidelijk is over de verhouding tussen de uitvallers en de zorgdeelnemers, kan het cijfer van 1.600 deelnemers met problemen nader worden ingekleurd.

8 Samenvatting en conclusies

Het onderzoek

Het onderzoek binnen ROC ASA Utrecht richt zich op de uitvallers (uitstroom zonder startkwalificatie) en zorgdeelnemers (deelnemers Deelnemersdienstverlening) uit de jaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Regiomonitor VSV Utrecht en omvat jongeren uit de RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei jonger dan 23 jaar. In het totaal gaat het om 1.287 uitvallers en 645 zorgdeelnemers. Voor het verdiepende onderzoek zijn de dossiers van alle zorgdeelnemers onderzocht.

Uitval is nog geen VSV

Van alle uitvallers uit de drie genoemde schooljaren was op de peildatum in 2010 meer dan de helft, namelijk 52 procent geen voortijdig schoolverlater. Het merendeel van de herstarters was op de peildatum nog in opleiding. Pas later zal blijken welk percentage van de uitvallers uiteindelijk een startkwalificatie behaalt. Uitvallers van mbo-niveau 3 en 4 hervatten vaker hun studieloopbaan dan uitvallers van niveau 1 en 2. Van de uitvallers op niveau 3-4 begint 60-65 procent opnieuw met een opleiding. Het percentage herstarters bij ROC ASA Utrecht ligt, ook vergeleken met landelijke cijfers, hoog.

De helft van de door de Deelnemersdienstverlening begeleidde deelnemers valt alsnog uit. Van deze uitvallers blijkt op de peildatum 2010 de helft weer met een opleiding te zijn begonnen. Op de peildatum hebben vooralsnog echter slechts weinige van de uitvallers van de DDV een startkwalificatie behaald.

Weinig uitvallers bekend bij DDV

Van alle uitvallers binnen ROC ASA Utrecht is slechts een klein deel doorverwezen naar de Deelnemersdienstverlening (DDV), de tweedelijns zorg binnen het ROC. Het bereik van de DDV onder de uitvallers bedraagt 18 procent. Dat wil zeggen dat 82 procent van de uitvallers het ROC verlaat zonder een vorm van extra begeleiding te hebben gehad. Het bereik is relatief het laagst onder studenten van de sector techniek. De doorverwijzing naar de DDV verschilt sterk binnen opleidingsteams. In teams die veel doorverwijzen, komen ook veel uitvallers voor die niet zijn verwezen.

Registratie uitvalreden geeft geen betrouwbaar beeld

De geregistreerde uitvalredenen geven geen betrouwbaar beeld van de werkelijke problemen en achtergrond van de uitvallers. Er wordt te snel aangenomen dat het gaat om studiegerelateerde problemen zoals verkeerde studiekeuze. Het aantal zwaardere, meer persoonlijke problemen wordt daarmee onderschat.

Probleemprofielen

Voor de Regiomonitor is een methodiek ontwikkeld die het mogelijk maakt jongeren een eenduidig probleemprofiel toe te kennen. Er worden vijf profielen onderscheiden: Gedrags-

problematiek, Persoonlijke problematiek, Problemen met studiehouding/vaardigheden, Problemen met studieniveau en Loopbaanproblematiek. De eerste belangrijke uitkomst van het onderzoek naar de profielen is dat geen enkel profiel te koppelen valt aan één opleidingsniveau, of één bepaald persoonskenmerk. Als er verschillen zijn tussen opleidingen of opleidingsniveaus, dan gaat het altijd om accentverschillen. Alle problemen komen overal voor. Het percentage 'deelnemers met problemen' bedraagt bij ROC ASA Utrecht 32 procent, dat zijn 1.600 van de 5.000 studenten. Dat percentage komt vrijwel overeen met dat van ROC Midden Nederland. Ongeveer een derde van de mbo-deelnemers heeft te maken met problemen. Daarbij passen twee relativerende opmerkingen. Op de eerste plaats loopt de problematiek waarmee zij te maken hebben uiteen van lichte studiekeuzeproblemen tot zware overbelasting. Op de tweede plaats leidt voor een groot deel van hen de problematiek niet direct tot uitval en voortijdig schoolverlaten.

Soorten probleemprofielen

Het meest voorkomende probleemprofiel (41%) bij de zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht is Gedragsproblematiek. De indeling van de profielen maakt dat dit profiel veruit de meeste stapeling van verschillende soorten problemen kent. Het merendeel van de studenten met dit profiel heeft te maken met zogenaamde multiproblematiek: naast gedragsproblemen hebben zij ook persoonlijke problemen en/of studieproblemen. Jongeren met dit profiel hebben relatief vaak te maken met faalangst, agressie, gebrek aan zelfvertrouwen en met stoornissen. Het profiel komt iets vaker voor bij vrouwelijke zorgdeelnemers.

Het tweede belangrijke probleemprofiel (20%) is dat van de Persoonlijke problematiek. Veel voorkomende problemen in dit profiel zijn gescheiden ouders, financiële problemen, ziekte of overlijden van ouders en verslaving en medicijngebruik. Ook fysieke beperkingen vallen binnen dit profiel.

De studiegerelateerde probleemprofielen komen bij de zorgdeelnemers relatief weinig voor. In het totaal heeft 32 procent van de zorgdeelnemers een studiegerelateerd probleemprofiel. Opmerkelijk is dat van alle zorgdeelnemers die zijn uitgevallen bij 83 procent studiefactoren als reden worden genoemd.

Matige kwaliteit dossiers

Bij elf procent van de zorgdeelnemers is in het dossier geen melding gemaakt van een probleem. Hoewel niet uitgesloten is dat er zorgdeelnemers zonder specifiek benoembare problemen zijn, lijkt dit eerder een gevolg van onvolledige en onzorgvuldige dossiervorming.

Door het geringe bereik van de DDV onder de uitvallers, door de matige kwaliteit van de registratie en dossiers van de zorgdeelnemers en door de onbetrouwbare registratie van uitvalredenen is het niet mogelijk de bevindingen uit het dossieronderzoek toe te passen op de hele populatie van uitvallers en zorgdeelnemers. De uitkomsten van het dossieronderzoek gelden alleen voor de zorgdeelnemers.

De verdeling van profielen over zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht en ROC Midden Nederland wijkt onderling sterk af. De verdeling van de profielen bij ROC Midden Nederland is een betere afspiegeling van de aard en omvang van de problemen zoals ze bij de deelnemers voorkomen. De verdeling van profielen bij ROC ASA Utrecht wijst erop dat de DDV vooral deelnemers bereikt met een relatief zware en complexe problematiek.

Overbelasten

In het onderzoek is een empirisch onderbouwde definitie van overbelasten uitgewerkt. Het begrip overbelasten verwijst naar een bepaalde doelgroep binnen de totale VSV-problematiek. In dit onderzoek zijn overbelasten gekenmerkt als studenten met het profiel Gedragsproblematiek of Persoonlijke problematiek die te maken hebben met een stapeling van problemen (meervoudige of multiproblematiek). In het totaal gaat het om 57 procent van de zorgdeelnemers binnen ROC ASA Utrecht. Het gaat om ongeveer 400 personen in de onderzochte drie jaren.

Wisselend succes onderdelen DDV

De drie onderdelen van de DDV (Trajectbegeleiding, Leerlingenzorg en Pitstop) verschillen in samenstelling van hun deelnemerspopulatie en in hun resultaat wat betreft het voorkomen van uitval. Opvallend is de positie van Leerlingenzorg. Tweederde van de zorgdeelnemers bij dit onderdeel zijn overbelast. Toch lukt het de Leerlingenzorg bij zeventig procent van deze overbelasten uitval te voorkomen. Trajectbegeleiding bereikt een bredere spreiding van zorgdeelnemers en sluit daarmee het beste aan bij de eerstelijns zorg. Ook Trajectbegeleiding heeft veel overbelasten (53%), maar van deze overbelasten valt het merendeel (71%) alsnog uit. Pitstop richt zich op zorgdeelnemers van niveau 1 en vooral 2. Opvallend genoeg is slechts ruim een derde van de deelnemers overbelast. Meer dan de helft (60%) van die groep valt uit. Het wordt uit het onderzoek niet duidelijk wat de doelgroep van Pitstop is, wat betreft de problematiek van de deelnemers. De zeer summiere en matig gevulde dossiers spelen daarbij deels ook een rol.

ROC ASA Utrecht maakt een versnelling door waar het gaat om het uitbouwen en verbeteren van de interne zorgstructuur voor de deelnemers. Het doel is om deelnemers die in problemen dreigen te raken beter te kunnen ondersteunen en daarmee uitval te voorkomen. Om beter te kunnen beoordelen hoeveel en welke inzet nodig is, wil men meer kennis hebben over de problematiek. ROC ASA heeft daarom een onderzoek laten uitvoeren in het kader van de Regiomonitor.

Het onderzoek bestond uit twee delen. Het eerste deelonderzoek is uitgevoerd om inzicht te krijgen in de (persoons)kenmerken en schoolloopbanen van uitgestroomde cursisten zonder startkwalificatie. In dit gedeelte is ook onderzocht in hoeverre de uitgestroomde cursisten zich weer voor een nieuwe opleiding hebben ingeschreven. Het tweede deelonderzoek is uitgevoerd door middel van dossieronderzoek bij de Deelnemersdienstverlening (DDV) van ROC ASA en had tot doel om de aard en de zwaarte van de problematiek waarmee deelnemers te maken hebben in beeld te brengen. Speciale aandacht was er daarbij voor de 'overbelaste' jongeren. Met de term 'overbelasten' wordt verwezen naar jongeren met zware, meervoudige problematiek. Hoe zien de probleemprofielen er uit en welke profielen zijn aan te merken als 'overbelasten'?

De Regiomonitor voortijdig schoolverlaten Utrecht heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. In de monitor worden jongeren in de provincie Utrecht gevolgd in hun schoolloopbaan.

De Regiomonitor is ontwikkeld met financiële steun van de provincie Utrecht en de gemeenten Utrecht en Amersfoort in het kader van de Convenanten Voortijdig Schoolverlaten.

De Regiomonitor is eigendom van de gemeenten in de RMC-regio Utrecht en de RMC-regio Eem en Vallei.

De gemeenten Utrecht en Amersfoort treden op als contactgemeenten.

De Regiomonitor wordt uitgevoerd door Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA), te Nijmegen.

In opdracht van:

provincie Utrecht

Nieuwegein

Bijlage: Beslismodel bepaling problematiek

Er is een typologie gemaakt die bestaat uit vijf hoofdcategorieën (profielen), namelijk gedragsproblematiek, persoonlijke problematiek, problemen in de studiehouding, problemen met het niveau en loopbaanproblematiek. De zesde categorie bestaat uit overige problematiek. In elk van de hoofdcategorieën vallen diverse soorten problemen. Deze indeling is als volgt:

Gedragsproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> - problemen in gedrag<ul style="list-style-type: none"> • agressie/boosheid • stil/eenzaam • druk/niet luisteren • onverantwoordelijk gedrag • gedrag afhankelijk van medicatie • wisselend gedrag/labiliteit • beïnvloedbaar • niet tegen kritiek kunnen • autoriteitsproblemen • overige gedragsproblemen - sociaal-emotionele problemen<ul style="list-style-type: none"> • faalangst • problemen in prestatie-motivatie • emotionele instabiliteit • weinig zelfvertrouwen • gesloten • problemen als gevolg van traumatische crisissituatie • andere sociaal-emotionele problemen
Persoonlijke problematiek	<ul style="list-style-type: none"> - problemen in thuissituatie/gezinssituatie<ul style="list-style-type: none"> • gescheiden ouders • ziekte/handicap ouders (ook psychisch) • gestorven ouders • agressieve ouders • financiële problemen/schuldsanering • ouder in detentie • problemen bij andere kinderen in gezin • gezinsvoogd • pedagogische onmacht bij ouders • heel groot gezin • andere problemen in de thuissituatie/gezinssituatie - problemen in lichamelijke situatie (medisch/gezondheid)<ul style="list-style-type: none"> • chronische ziekte • beperking in zicht • beperking in gehoor

---

	<ul style="list-style-type: none"> • beperking in beweging/fysieke ontwikkeling • problemen grove motoriek • problemen fijne motoriek • medicijngebruik • overgewicht • andere lichamelijke/medische problemen
	<ul style="list-style-type: none"> - problemen met verslaving <ul style="list-style-type: none"> • alcoholverslaving • drugsverslaving • gameverslaving/computerverslaving • gokverslaving • andere verslaving - problemen met financiën <ul style="list-style-type: none"> • schulden • onvoldoende inkomen • andere financiële problemen
Problemen in de studiehouding	<ul style="list-style-type: none"> - problemen in leerhouding/studiehouding <ul style="list-style-type: none"> • motivatieproblemen • concentratieproblemen • problemen met tempo/nooit op tijd werk af • verzuim/spijbelen • problemen met doorzettingsvermogen • onzelfstandig • onnauwkeurig werken (door snelheid) • huiswerk niet in orde • andere problemen in de leerhouding/studiehouding
Niveauproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> - leerachterstand <ul style="list-style-type: none"> • leerachterstand technisch lezen • leerachterstand begrijpend lezen • leerachterstand spelling • leerachterstand inzichtelijk rekenen - problemen in Nederlandse taal
Loopbaanproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> - verkeerde studiekeuze - geen keuze voor vervolgopleiding - een of meer eerdere studie/niveauwisselingen (incl. afstroom)
Overige problematiek	<ul style="list-style-type: none"> - problemen die niet in de voorgaande categorieën vallen

Figuur 1 biedt een overzicht in hoe wordt bepaald welke problematiek op de deelnemer van toepassing is.

Figuur 1 - Overzicht hiërarchische ordening problematiek

